

TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİ'NİN FIRSAT MALİYETİ II: İKİ GÖRÜŞ

*Amerikalı Bir Solcu
AB-Türkiye
İlişkilerine Bakıyor
Howard Dean*

*Avrupa'nın Ekonomik
Fayda ve Maliyetlerine
Yeniden Bakış
Şevket Pamuk*

AÇIK
TOPLUM
VAKFI

TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİ'NİN FIRSAT MALİYETİ II:
İKİ GÖRÜŞ

Açık Toplum Vakfı
1. Baskı
Mayıs 2010, İstanbul

ISBN 978-605-5659-08-0

Cevdet Paşa Cad. Mercan Apt.
No. 85/11, Bebek, 34342, İstanbul-TÜRKİYE
Tel: +90 212 287 99 86
+90 212 287 99 75
www.aciktoplumvakfi.org.tr
info @aciktoplumvakfi.org.tr

Editörler: Hakan Altınay, Gökçe Tüylüoğlu, Gülgün Küçükören
Çeviri : Hale Akay

Tasarım: Tülay Demircan, Myra
Sayfa Tasarımı: Myra

Bu kitapta yer alan görüşler yazarlara aittir.

Giriş

Gökçe Tüylüoğlu

Açık Toplum Vakfı Genel Sekreteri

Açık Toplum Vakfı olarak, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine doğru yaptığı yolculuğu açık toplum ideallerinden en önemlisinin gerçeğe dönüşmesi olarak görmekteyiz. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Türkiye'nin AB'ne yakınlaştıkça daha açık bir toplum haline geldiğine yürekten inanmaktayız. Ayrıca Birlik Türkiye'yi kabul etmeye hazır hale geldikçe, AB içinde açık toplum değerlerinin de güçlendiği kanısındayız.

2009 yılında, analitik değerlendirmelerine ve entelektüel cesaretlerine güvendiğimiz kişilerden Türkiye'nin AB üyesi olmamasının maliyetleri hakkındaki görüşlerini ifade etmelerini istediğimiz senelik, entelektüel bir egzersiz başlattık. İsveç Dışişleri Bakanı Carl Bildt, Deutsche Bank Baş Ekonomisti Norbert Walter, PASOK Uluslararası İlişkiler Sorumlusu Paulina Lampsa ile Boğaziçi Üniversitesi'nden Siyaset Bilimi Profesörü Hakan Yılmaz bu konuya ilişkin bilançolarını bizimle paylaştılar.

Demokrat Parti Ulusal Komitesi Onursal Başkanı ve Amerikalı Demokratların en ilgi çekici isimlerinden, en başından itibaren Irak savaşına karşı çıkmış olan Howard Dean ile London School of Economics and Political Science Avrupa Enstitüsü bünyesindeki Çağdaş Türkiye Çalışmaları Kürsüsü Başkanı Şevket Pamuk bu senenin egzersizinde bize katıldılar.

Dean, Avrupa Birliği'nin kuruluşunu siyasi sistemler açısından iki yüz otuz dört sene önce Birleşik Devletlerin kurulmasından sonra yaşanan en önemli deney olarak görmekte ve Türkiye'nin katılımı olmaksızın, Avrupa Birliği'nin gerçek potansiyeline ulaşamayacağını ifade etmekte. Diğer taraftan, Pamuk, Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin tartışmaların merkezini coğrafya, kültür ve kimlik konularına kaydığını, ancak ekonomik meseleleri tekrar ele almanın ve göz ardı edilen veya yanlış hesaplanan fayda ve zararların tekrar incelenmesinin yararlı olacağını öne sürmekte. Avrupa için Türkiye'nin nüfusu ile bununla bağlantılı olan emeğin dolaşımı gibi konuların son zamanlara kadar analistlerin öngördüklerinden çok daha az bir tehdit oluşturduğunu dile getirmekte.

Yeni bir 9 Mayıs'ta, 1950 yılında Robert Schuman'ın Avrupa Birliği hakkındaki vizyonunu topluma tanıttığı tarihin yıldönümünde, Avrupa'ya inanan ve barış, refah ve özgürlük amaçlı bu eşsiz ve cesur projenin ne kadar ilerlediğini ve bundan sonra yapılması gerekenleri gözden geçirmek için zaman ayıran kişilerin analitik görüşlerini sizlerle paylaşmaya devam emekten mutluluk duyuyoruz.

Bu egzersize öncülük ettiği için, Açık Toplum Vakfı'nın eski Direktörü ve şu andaki Danışma Kurulu üyelerinden Hakan Altınay'a müteşekkirimiz.

Amerikalı Bir Solcu AB-Türkiye İlişkilerine Bakıyor

Howard Dean

Demokrat Parti Ulusal Komitesi Onursal Başkanı

Kilit öneme sahip bazı Avrupalı liderlerin katılım karşıtı açıklamaları, benim gibi Türkiye'nin bir gün mutlaka Avrupa Birliği'nin bir parçası olması gerektiğine inanan pek çok Avrupalı ve Kuzey Amerikalıyı endişelendirmekte ve umutsuzluğa düşürmekte. Anketler Türkiye'yi Birliğe katmanın AB içindeki seçmenler arasında pek popüler olmadığını göstermekte. Başbakan Erdoğan'ın İran Cumhurbaşkanı Ahmedinecad'a yönelik müşfik sözleri ve Ortadoğu ile Doğu Afrika'daki tatsız grup ve liderleri kucaklayan görüntüsü ile Türkiye de, AB'ye yüz çevirdiği izlenimi vermekte. Türkiye'nin gittiği yöne ilişkin en son kafa karışıklığı yaratan konu ise yakın zamanda teklif edilen anayasa değişiklikleri oldu. Bu değişiklikler laikler ile Erdoğan hükümeti arasında hararetle bir anlaşmazlığın fitilini ateşledi. Laikler ve bazı Avrupalılar bu tür hamlelerin İslami bir devlete gidişe yol açacağına inanmakta; Helene Flautre gibi saygın Avrupa Parlamentosu üyeleri ise bu değişiklikleri daha demokratik bir Türkiye açısından tutarlı gördüklerini ifade etmekte.

Kilit öneme sahip bazı Avrupalı liderlerin katılım karşıtı açıklamaları, benim gibi Türkiye'nin bir gün mutlaka Avrupa Birliği'nin bir parçası olması gerektiğine inanan pek çok Avrupalı ve Kuzey Amerikalıyı endişelendirmekte ve umutsuzluğa düşürmekte.

Türkiye'nin AB'ne katılımının pürüzsüz bir şekilde ilerlemediği bir gerçek. Ancak ben Türkiye'nin AB'ne katılımının uzun vadede hala hem AB'ne hem Türkiye'ye büyük yarar sağlayacak bir hedef olmaya devam ettiğine inanmaktayım.

Öncelikle belirtmek istediğim şey, hız ve kısa vade üzerinde aşırı bir duyarlılık olduğu, sabır ve uzun vadenin ise yeterince önemsenmediği.

Bazıları ekonomik açıdan Türkiye'den daha kötü durumdaki on ülkenin tek bir seferde Birliğe katılımının, 1999 ve 2004'ün coşkulu günlerinde düşünülenden çok daha ağır bir iş olduğu ortada. Çok büyük bir sorun teşkil etse de, suçlu sadece yakın dönemde yaşanan korkunç ekonomik çöküş değil. Yüksek işsizlik genelde yabancı düşmanlığı

ve ırkçılığı da beraberinde getirir ve 2008'den beri yabancı düşmanlığı tüm dünyada önemli ölçüde artmış durumda.

1989, 1999 ve 2002'de AB Türkiye'nin üyeliğe hakkı olduğu konusunda oybirliği ile kararlar almıştı. 2005'te AB Türkiye ile müzakerelere başladı ve bu müzakerelerin ortak hedefi üyelikti. Şimdilerde bir avuç Avrupalı lider, ya ülkelerindeki artan yabancı düşmanlığını yatıştırmak amacıyla veya bazı durumlarda aşırı sağdaki seçmenleri kendi taraflarına çekmek gibi açık ve utanç verici bir siyasi hamle nedeniyle, "imtiyazlı üyelik"ten bahsetmekte. Fransa'da yakın tarihlerde yapılan yerel seçimlerde bu türden çabaların büyük bir başarısızlığa uğraması iyi bir haber.

Yine de uçlardaki partilere ve hatta yönetimdeki anaakım partilere dâhil Avrupalı politikacılar, uzun vadede AB için iyi olanı değil, seçimler açısından kendilerine yararlı olanı yaparak sık sık bu genel memnuniyetsizliği seçim çıkarları için sömürmeye çalışmaktalar. Ayrıca Avrupa şimdilerde özellikle Bulgaristan ve Romanya'daki yolsuzluk meselelerini bu ülkeler üye olmadan ÖNCE halletmemenin düzeltilmesi kolay olmayan bir hata olduğunun farkına varmakta. Büyüme oranı ve borçların GSMH'ya oranı gibi mali göstergeleri bazı AB ülkelerinden çok daha istikrarlı olsa da, Türkiye de küresel ekonomik durgunluk yüzünden güç kaybetti.

Türkiye de ulusal egemenliğe sahip diğer milletler gibi herhangi bir tür ikinci sınıf üyeliğin kabul edilemez olduğuna inanma eğiliminde.

Bazı yaraları ise her iki taraf kendi elleriyle açtı. Türkiye'nin hiçe sayılması veya önem görmediğini hissetmesi nedeniyle Rusya ve Müslüman dünyaya doğru yönelmesi, birçok Avrupalı tarafından 71 milyon yeni Müslümanı büyük ölçüde seküler Hristiyan kıtaya entegre etmenin zorluğuna dair önemli bir uyarı işareti olarak görülmekte. Pek çok örnekte, Avrupalı liderlerin bilinçli bir şekilde Türkiye'yi hakir görmesi büyük çoğunluğu artık katılımı desteklemeyen Türkler arasında da kendilerini istemeyen bir kulübe üye olmayı isteyip istemedikleri tartışması yarattı. Türkiye de ulusal egemenliğe sahip diğer milletler gibi herhangi bir tür ikinci sınıf üyeliğin kabul edilemez olduğuna inanma eğiliminde.

Öyleyse iyimser olmak için neden nerede?

İlk olarak, zamanlama her şeydir. Ekonomik ve siyasi açıdan, şu an en iyi zaman değil. Fakat bu uygun bir zamanın asla olmayacağı anlamına da gelmemekte. Gelecek birkaç yıl içinde ekonomik durgunluk rüzgârı dindikçe Türkiye'nin büyüme oranı AB'ninkinden çok daha yüksek bir seviyeye ulaşacak. Büyük ölçüde Avrupa ile bütünleşmiş Türk iş dünyası ve hâlihazırda Türkiye'deki önemli oyuncuların Avrupalı iş dünyası için eşsiz fırsatlar ortaya çıkacak. Türkiye tam üye olduğunda bu fırsatlar daha da büyüyeceğinden aslında her iki taraftaki ticari gruplar ekonomide düzenin kurulmasının hemen sonrasında muhtemelen katılım için baskı yapmaya başlayacaklar.

İkinci olarak, artık Yunanistan'da Kıbrıs meselesini bloke etmeye hem daha az eğilimli hem de daha az muktedir yeni bir hükümet var. Kıbrıslı Türklerin ve Rumların adayı yeniden birleştirmek istedikleri ve karar kendilerine bırakılsa bunu yapacaklarına ilişkin emareler mevcut. Türkiye kendi üye olsun veya olmasın adanın yeniden birleşmesinden yüksek ekonomik kazançlar sağlayabilir. AB de Kıbrıs sorununun çözülmesi ile kaybettiği kredibilitenin bir kısmını geri kazanabilir.

Atlantik'in bu tarafında Başbakan Erdoğan'ın bir İslamcıdan çok bir demokrat olduğu aşikâr görünmekte. Başbakan, daha önceki hükümetler tarafından mütemadiyen göz ardı edilmiş ve dışlanmış coğrafi ve kültürel çevreyi oluşturan kişilere kendilerini ifade imkânı vermekte.

Üçüncü olarak, Atlantik'in bu tarafında Başbakan Erdoğan'ın bir İslamcıdan çok bir demokrat olduğu aşikâr görünmekte. Başbakan, daha önceki hükümetler tarafından mütemadiyen göz ardı edilmiş ve dışlanmış coğrafi ve kültürel çevreyi oluşturan kişilere kendilerini ifade imkânı vermekte. Kişisel olarak ben laik bir hükümet karşısında kendimi daha rahat hissedecek olsam da, aslında sadece kendi aralarında güç ticareti yapan ve gündelik mücadeleler içinde çalışan insanların büyük bölümünün ihtiyaçlarını göz ardı eden elitlerden oluşan "laik" hükümetlere ilişkin uzun bir geçmiş de ortada. Buradaki zorluk laik olma hakkını korurken, dindar olmak isteyenlerin haklarını da kabul etmek. Başbakan Erdoğan ve Cumhurbaşkanı Gül'ün büyük başarıyla ilerlemekte oldukları yol da bu yönde. Türkiye'de giderek artan liberalizasyon sonrası yakalanan olağanüstü büyüme ile daha farklı kesimlerin Türk toplumuna dâhil olması arasında tesadüfi bir ilişki olması olası görünmüyor. Eğer Türkiye başörtüsünün bir ZORUNLULUK olduğuna dair bir tartışma içerisinde olsaydı, ben bu zorunluluğa şiddetle karşı çıkardım. Fakat yaşanan tartışma başörtüsüne İZİN verilip verilmemesi hakkında. Yani bu, kabul etme, dışlanmayı sonlandırma ve demokratikleşme hakkında bir tartışma. İran veya Suudi Arabistan'daki gibi hoşgörüsüzlük, teokrasi ve dini yobazlık hakkında bir tartışma değil.

Türkiye'de ilk defa sivil, halk tarafından seçilmiş bir hükümet siyasi açıdan silahlı kuvvetlere karşı üstünlük değilse bile denklik sağlamış durumda.

Türkiye'de ilk defa sivil, halk tarafından seçilmiş bir hükümet siyasi açıdan silahlı kuvvetlere karşı üstünlük değilse bile denklik sağlamış durumda. Cumhurbaşkanı Gül'ün Ermenistan'a yaptığı alışılmadık ziyaret tıpkı Begin ve Sedat dönemi liderliklerinin açıklımlarına benzer bir devlet adamlığı hamlesiydi. Son günlerde bu çabalarda sorunlar yaşandığı doğru olsa da, açılım başlatıldı ve en nihayetinde muhtemelen başarı sağlanacak. Türkiye yıllar sonra ilk defa Kürtlere Avrupa şartındaki

temel hakları sağlayarak onları radikal uçlardan uzaklaştıracak akıllı bir strateji geliştirmekte ve uygulamakta. Bu yolda da ilerleme dura kalka sağlanmakta, fakat yine de çığır açan nitelikte. Türkiye IMF'in sıkı programını başarıyla başlattı ve tamamladı.

Kısacası, müzakerelerde başarı sağlanabilir ve bu hala tarafların çıkarları için en uygun olanı. Başarı için, takvimin esnek olması gerekli. Tarafların kısa dönemli gerilemeler yüzünden şevklerini kaybetmemeleri önem taşıyor. Müzakereciler engelleri aşmak konusunda sabır göstermeliler ve bu ilişkinin her iki tarafın da çıkarına olacağı orta ve uzun vadeye odaklanmalılar.

İki tarafın da kazanacakları çok açık. Türkiye'de demokrasi güçlenecek. Dünya Müslüman çoğunluğa sahip bir ülkede kurulan birinci sınıf bir liberal demokrasi kazanacak.

İki taraf da bankacılık sisteminin neredeyse çökmesinin ve aşırı İslamcı grupların ara sıra gerçekleştirdikleri kanlı saldırılarının neden olduğu muazzam ekonomik ve siyasi baskıların üstesinden gelebilirler. Türkiye'de 2003 yılından beri İslamcılar tarafından gerçekleştirilen bir saldırı olmadığı gibi, Türkiye kökenli Amerikalı ve Avrupalılar da Amerika veya AB içindeki önemli bombalama ve intihar saldırılarına karışmadılar. Türkiye ve İspanya BM çatısı altında umut vaat eden Medeniyetler İttifakını başlattılar.

Avrupa Birliği'nin oluşturulması, siyasi sistemler açısından iki yüz otuz dört sene önce Birleşik Devletlerin kurulmasından sonra yaşanan en önemli deney.

İki tarafın da kazanacakları çok açık. Türkiye'nin katılımı her iki taraf içinde ekonomik büyüme açısından önemli fırsatlar yaratacak. Türkiye'de demokrasi güçlenecek. Dünya Müslüman çoğunluğa sahip bir ülkede kurulan birinci sınıf bir liberal demokrasi kazanacak. Kıbrıs sorunu çözümlenecek. Kafkasların güneyi daha istikrarlı hale gelecek. Ve Avrupa buna dirense de ihtiyacı olduğunu bildiği şeye kavuşacak: çoğunluğu Müslüman, ama aynı zamanda liberal bir demokrasiye sahip bir ülke ile istikrarlı bir ilişki.

Türkiye'nin katılımı olmaksızın, bu büyük proje gerçek potansiyeline ulaşamayacak.

Avrupa Birliği'nin oluşturulması, siyasi sistemler açısından iki yüz otuz dört sene önce Birleşik Devletlerin kurulmasından sonra yaşanan en önemli deney. AB'nin yurttaşları için en kolay olanı Birliğin gündelik yetersizliklerine -bürokrasi, hantal siyasi sistem ve Brüksel'in sıradan Avrupalıların hayatından bariz bir şekilde kopuk olması- odaklanmak. Ve yeni reformların, özellikle Avrupa çapındaki siyasi partilerinin ortaya çıkması ile Başkan ve diğer önemli yetkililerin doğrudan seçimle göreve

gelmelerinin çok yararlı olacağı da açık. Fakat elde edilen muazzam tarihi başarılar da küçümsenmemeli. Avrupa, yüzyıllarca etnik ve dini farklılıklara dayanan bitmeyen bir savaşlar serisi yüzünden harap düşmüş, yeryüzü üzerindeki en kanlı kıtaydı. Modern AB insanlık tarihinde milli ve dini kabileciliği görece sürekli, barışçıl ve kurumsal bir usulle aşan geniş çaplı ilk girişim. Sadece Batı ve Orta Avrupa değil, sorunlu Balkanlar ve ötesi için de barış ve refah yolunda bir şablon oluşturmakta. Türkiye son yirmi yıl içerisinde bu çabanın bir parçası haline gelmek için bir zorunluluk olan ekonomik ve siyasi açıdan liberal demokrasi modelini benimseme yolunda çok uzun bir yol katetti. Türkiye'nin katılımı olmaksızın, bu büyük proje gerçek potansiyeline ulaşamayacak. Hiçbir tarafın şu anda buna hazır olmadığını itiraf ediyorum. Fakat o kritik gün için zaman yaklaşmakta ve tereddütlerin insanlık tarihini değiştirecek bu olağanüstü fırsatı engellemesine izin verilmemeli.

Avrupa’nın Ekonomik Fayda ve Maliyetlerine Yeniden Bakış

Şevket Pamuk

Çağdaş Türkiye Çalışmaları Kürsüsü Başkanı

Avrupa Enstitüsü, London School of Economics and Political Science

Ortak Pazar ve Avrupa Ekonomik Topluluğu zamanlarında Türkiye’nin üyeliğine ilişkin tartışmalarda daha çok ekonomik konular üzerine odaklanılırdı. Son yıllarda ise Avrupa’da Türkiye’nin AB üyeliği ve Türkiye’nin AB’nin parçası olup olmadığı hakkında yapılan tartışmaların odağı coğrafya, kültür ve kimlik meselelerine kaydı. Ancak günümüzde ekonomik konulardaki tartışmalarda bile korkular ve duygular sıklıkla çok büyük bir rol oynadığından, ekonomik konulara geri dönmek ve AB’nin fayda ve maliyetlerini yeniden analiz etmek yararlı olacaktır.

Günümüzde ekonomik konulardaki tartışmalarda bile korkular ve duygular sıklıkla çok büyük bir rol oynadığından, ekonomik konulara geri dönmek ve AB’nin fayda ve maliyetlerini yeniden analiz etmek yararlı olacaktır.

Türkiye’nin AB’ne üyeliğinin ekonomik faydaları genellikle ticaret ve yatırımlarda yaratacağı artış ile ilişkilendirilir. AB son yarım yüzyıldır, Ortak Pazar günlerinden beri Türkiye’nin en büyük ticari ortağı konumundadır. 1995 yılında imzalanan Gümrük Birliği anlaşması bu ilişkilerde yeni bir aşamayı temsil etmektedir. 1995’den beri ticaret hacminde yaşanan genişleme hem AB hem Türkiye’ye kazanç sağlamıştır. Türkiye’nin AB ile ekonomik bağlarının ikinci boyutunu sermaye hareketleri oluşturmaktadır. Türkiye’ye yapılan doğrudan yabancı yatırımların (DYY) düzeyi son dönemlere kadar düşük olsa da, 2004 yılı sonrasında Türkiye ekonomisi daha fazla siyasi ve makroekonomik istikrara kavuştuğu ve Türkiye’nin AB ile bütünleşme süreci hız kazandıkça, AB’den Türkiye’ye yapılan toplam DYY miktarı da keskin bir şekilde arttı. Çoğu zaman göz ardı edilen ilgili bir başka gelişme de son zamanlarda Türk şirketlerin AB ülkelerine yaptıkları DYY düzeyindeki artıştır. Önümüzdeki yıllarda Türkiye’nin özel sektörü büyüdükçe ve daha kendine güvenli hale geldikçe bu yeni eğilimin daha da güçlenmesi olasıdır.

Türkiye’nin AB üyeliği bu ticari bağların ve yatırım hareketlerinin daha da genişlemesine ve derinleşmesine yol açacaktır. Türkiye’nin AB’nin toplam ticaret ve uluslararası yatırımları içinde şu anda sahip olduğu pay küçük görünüyor olabilir.

Ancak, AB ülkelerindeki bazı kilit sektörler ve bazı büyük şirketler için Türkiye ile mevcut ekonomik bağlar, ihracat, ithalat, DYY ve ticari kontratlar kritik önem taşıyabilmektedir. Ayrıca Türkiye'nin üyeliği muhtemelen ülkedeki kişi başına düşen milli geliri AB ortalamasına yaklaştıracığından, bu ticaret ve yatırım ilişkilerinin hacminin de büyümesi olasıdır. Aslında uzun dönemde Türkiye'nin AB'ne üyeliğinin her iki tarafa da, tıpkı İspanya'nın ekonomik bütünleşmesi ve 1986 yılında Avrupa Topluluğu'na üye olması sonucunda elde edilenlere benzer faydalar sağlayacağı kolayca iddia edilebilir.¹

Türkiye'nin AB'ne üyeliğinin her iki tarafa da, tıpkı İspanya'nın ekonomik bütünleşmesi ve 1986 yılında Avrupa Topluluğu'na üye olması sonucunda elde edilenlere benzer faydalar sağlayacağı kolayca iddia edilebilir.

Türkiye'nin AB ile gelecekteki ilişkilerinde önemli bir rol oynayabilecek başka ekonomik meseleler de bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Türkiye'nin AB'nin enerji tedariki ve güvenliğine yapacağı olası katkıdır. Son yıllarda AB'nin enerji tedarikinde kısıtlı sayıda kaynağa bağımlılığının iyi bir fikir olmadığı ortaya çıkmıştır ve enerji temin kaynaklarının çeşitlendirilmesi gelecekte AB'nin daha düzenli ve istikrarlı bir enerji tedarikine sahip olmasına imkân verecektir. Türkiye Ortadoğu ve Orta Asya'nın en büyük petrol ve doğal gaz tedarikçileri ile AB arasındaki konumu sayesinde bu enerji kaynaklarının AB'ne iletilmesi ve AB'nin enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi açısından önemli bir rol üstlenebilir. Enerji kaynaklarına sahip ülkelerden başlayan ve Türkiye'den geçerek AB pazarlarına ulaşan bazı enerji boru hatları hâlihazırda çalışmakta, diğerleri ise inşaat veya planlama aşamasındadır. Türkiye'nin bu alanda oynayabileceği rolün sınırlarına da dikkat çekilmelidir. Pek çok AB ülkesi gibi, Türkiye de sonuçta enerji tedarikinde büyük ölçüde Rusya'ya bağımlıdır. Bu yüzden Türkiye'nin bu enerjilerin AB'ne iletiminde üstleneceği rolün sadece ekonomiye değil siyasete de bağlı olduğuna kuşku yoktur. Türkiye bir AB üyesi olarak bu alanda daha belirgin ve olumlu bir rol üstlenebilir ve AB'nin enerji güvenliğine önemli katkılarda bulunabilir.

Maliyetler açısından bakıldığından, bir bölümü en azından kısmen ekonomi ile alakalı ve Türkiye'nin üyeliği konusunda AB ülkelerinin çoğunda abartılı korkulara yol açan bazı önemli meseleler bulunmaktadır. Belki de bunlardan en mühim olanı Türkiye'nin artmakta olan nüfusedir. Bazıları nüfusu yaşlanmakta olan ve sosyal güvenlik sistemi üzerinde baskılar bulunan AB için, Türkiye'nin kalabalık ve artmakta olan nüfusunu bir fırsat olarak görmekteler. Diğer taraftan başkaları Türkiye'nin yüksek nüfusunu ve Türk yurttaşlarının ileride AB içinde serbest dolaşımını AB içindeki iş imkânları ve istihdam modelleri açısından bir tehdit olarak algılamaktalar.

¹ W. Chislett, "Spanish Trajectory: A Source of Inspiration for Turkey?", Open Society Foundation (Turkey), April 2009.

Profesör Cem Behar’ın yakın tarihlerde işaret ettiği gibi², aslında bu iki görüşün savunucuları da Türkiye’nin nüfusunun AB için yaratacağı fırsat ve tehdidi abartmaktadırlar. Bunun nedeni tartışmadaki her iki tarafın da Türkiye’nin nüfus artış oranının önemli ölçüde yavaşladığını ve son birkaç on yılda yaş gruplarının yapısının hızla değiştiğini dikkate almamasıdır. Türkiye AB’ne üye olana ve bundan yıllar sonra Türk vatandaşlarının AB içinde serbest dolaşımına izin verilene kadar geçen süre içerisinde Türkiye’nin nüfusu büyük oranda yaşlanacaktır. O zamana gelindiğinde AB içinde yer değiştirmesi olası yaşlardaki genç insanların sayısı muhtemelen mevcut tahminlerdeki düzeylerden çok daha düşük olacaktır.

Nüfusu yaşlanmakta olan ve sosyal güvenlik sistemi üzerinde baskılar bulunan AB için, Türkiye’nin kalabalık ve artmakta olan nüfusu bir fırsat olarak görülmektedir.

Türkiye kendi demografik dönüşümünü geçirmektedir ve son birkaç on yılda bu geçiş daha da hızlanmıştır. Doğurganlık oranları, yani doğurgan çağdaki kadın başına düşen ortalama çocuk sayısı tüm ülkede hızla düşmektedir. 1970’lerde 4’ün üzerindeyken, son yıllarda 2’ye yakın bir düzeye inmiştir. Bu değişimin en önemli nedenleri hızlı kentleşme oranları ile kadınların eğitim düzeylerindeki artıştır. Önümüzdeki onyılda doğurganlık oranının 2’nin altına düşmesi beklenmektedir. Bu eğilimin önemli sonuçlarından bir tanesi, 1970’ler ve 1980’lerde yüzde 2’nin epey üzerinde olan Türkiye nüfusunun yıllık artış oranının son yıllarda yılda yüzde 1’in biraz üzerinde bir seviyeye düşmesidir. Beklenenlerden hızlı yaşanan bu demografik değişim ayrıca Türkiye’deki nüfus artışının daha kısa bir süre içinde durmasının olası olduğu ve en yüksek nüfusa daha önceki tahminlerin büyük bölümünde öngörülenden daha düşük bir düzeyde ulaşılacağı anlamına gelmektedir.

Türkiye’nin nüfusuna ilişkin rakamların ve bağlantılı olarak emek hareketliliğine ilişkin konuların AB için son zamanlara kadar birçok analizde öngörülmiş olandan daha az fırsat ve daha az tehdit oluşturması mümkündür.

Demografik dönüşümün eşit derecede önemli bir başka sonucu da Türkiye’nin nüfusunun daha hızlı bir şekilde yaşlanması ile göç etmesi olası yaş gruplarına dâhil genç insanların nüfus içindeki paylarının ve sayılarının hızla düşmesidir. Bu eğilimin gelecek on yıllık dönemlerde hızlanması beklenmektedir. Örneğin, 65 yaşın üzerindeki bugün Türkiye nüfusunun yalnızca yüzde 6’sını oluşturmaktadır. 2040 yılında bu oranın yüzde 16’yı geçmesi beklenmektedir. Benzer şekilde bugün 28 olan Türkiye’deki yaş ortalamasının, 2040’da 37’ye çıkması beklenmektedir. Kısacası,

2 C. Behar, “Demographic Developments and Complementarities: Ageing, Labor and Migration”, *Turkish Studies*, vol. 7, no. 1, 2006, s. 17-31

beklenenden daha hızlı bir şekilde gerçekleşen demografik değişim yüzünden, Türkiye'nin nüfusuna ilişkin rakamların ve bağlantılı olarak emek hareketliliğine ilişkin konuların AB için son zamanlara kadar birçok analizde öngörülmüş olandan daha az fırsat ve daha az tehdit oluşturması mümkündür.

Türkiye'nin AB'ne üyeliği hakkındaki tartışmaların son yıllarda kültür ve kimlik meselelerine odaklanması, ekonomik sorunların daimi olarak önem kaybettiği anlamına gelmemektedir. Öncelikle, Türkiye'nin üyeliğine ilişkin mevcut tartışmaları ekonomik ve demografik meselelerle alakalı yanlış kanılar ve korkular kamçulamaktadır. İkinci olarak, Türkiye'nin üyeliği hakkındaki tartışmalar bir gün mevcut belirsizliklerin ötesine taşınabilirse, ekonomik meselelerin yeniden gündeme geleceğine ve tartışmaları bir kez daha hâkimiyeti altına alacağına kuşku yoktur.

AÇIK
TOPLUM
VAKFI